

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Снежана Христова Николова

относно дисертационен труд на тема „Оценяване постиженията по природни науки и екология на ученици с трудности в ученето”

за присъждане на образователна и научна степен „доктор” в област на висше образование 1. Педагогически науки, професионално направление 1.2 Педагогика (Специална педагогика)

Докторант: София Георгиос Спану

Научен ръководител: проф. д-р Емилия Хинкова Евгениева

С коригирана заповед на Ректора на СУ „Св. Климент Охридски” съм определена за член на научното жури за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема: „Оценяване постиженията по природни науки и екология на ученици с трудности в ученето” за придобиване на образователна и научна степен „доктор” в област на висше образование 1. Педагогически науки, професионално направление 1.2. Педагогика, докторска програма Специална педагогика, с обучение на английски език. Автор на дисертационния труд е София Георгиос Спану – редовен докторант към катедра „Специална педагогика” на ФНОИ при СУ „Св. Климент Охридски”.

Актуалност на тематиката

Представеният дисертационен труд разработва значим съвременен проблем – екологичната възпитание на съвременните подрастващи. Темата се проучва и анализира десетилетия, но е твърде нова за процеса на включване на лицата със специални потребности. Самият проблем на включването се разглежда обикновено по отношение на процеса на обучение и много по-малко се обръща внимание на теми, които са важни за обществото, но като че ли стоят встрани. В този смисъл поставеният проблем е иновативен.

Познаване на проблематиката от докторанта

Докторант София Спану е магистър по Специална педагогика, преминала е различни обучения и притежава сертификати за работа с ученици със специални образователни потребности. Тя има професионален опит като специален учител в редица гимназии в Гърция. Демонстрира познаване на базисната проблематика по отношение на специалното и приобщаващото образование.

Характеристика на дисертационната разработка

Дисертацията съдържа седем глави, приложения и списък на използваната литература и приложения. Прави впечатление списъкът с използвана литература, от 181 заглавия. Седемте глави, съответно, представят въведението в първа, литературен обзор – във втора, съответно трета, четвърта и пета са трите изследователски модула, шеста е преглед на данните за установяване на концептуален модел за формиране на отговорно поведение по отношение на околната среда, седма глава е обобщаващата дискусия по темата. Представеният списък от литературни източници е широкообхватен и включва както литература от областта на специалната педагогика, така и литература от областта на екологичното обучение и възпитание, а също така и проблеми от обучението по природни науки.

Въведението в проблемите на обучението по природни науки и екология за ученици с трудности в ученето е свързано с изясняване на проблемите, развитието и съвременните тенденции в разбирането на трудностите в ученето. Обърнато е внимание на съществени проблеми, свързани с разбирането и намирането на социално-приемливата характеристика на проблема. Още повече, че това е състояние на много по-висок процент от ученици в последните години. В тази глава не се поставят проблеми, свързани с предпоставките за възникване на трудностите в ученето, дори и в контекста на променената екологична среда.

Втора глава е озаглавена стандартно – Литературен обзор, представя проблемите на екологичното образование в съвременната глобална среда на живот. Докторантката го определя като „глобално образование, което не се ограничава в изключителното преподаване на фрагментарни знания за околната среда“. То е насочено към цялото население, формира нагласи за индивидуално и колективно работене по проблемите на околната среда. Важен момент от този процес е информацията и информираността по проблемите. Целта е познаване и разбиране на околната среда и нейните проблеми и съответно на това формиране на подходящо поведение. Не на последно място е отбелязана всеобхватността на екологичното образование, което далеч надхвърля границите на образователната система.

Така поставените проблеми на екологичното възпитание вече предпоставят избраната структура на изследователската програма, които са представени в *трета глава* с трите му измерения – емоционално, познавателно и морално. В този контекст програмите за екологично образование използват околната среда като: „а) инструмент за обучение: „учене чрез околна среда“, б) фокус на грижите: „учене за околната

среда“, в) предмет на изследване: „изучаване на околната среда“. Спецификата на измеренията и обхвата на учебното съдържание са причината обхвата на това съдържание да може да се преподава равностойно както чрез системата на формалното образование, така и в неформалното, а също така и в самостоятелното учене.

Трета глава е посветена на изследователската програма и задачите в нея. Изследователската проблематика дава възможност да се види в още една светлина политиката на процесите на приобщаване. Това прави интересен ракурс на процеса на обучение по природни науки и екологично образование на учениците с трудности в ученето.

Докторантката поставя на вниманието ни и проблемите на социално-демографските характеристики на социално отговорното поведение. В представените редица изследвания по проблема се описват детерминиращите фактори на пола и социалната йерархия по отношение на социално отговорното поведение. Показва се също така и влиянието на развлекателните дейности, които се провеждат на открито, как подобряват връзката между човека и природата и повишават отговорността към нея.

В този контекст *целта на изследването* е свързана с проучване на екологичната отговорност, възприеманата от околната среда информация, осведомеността за околната среда, реалният ангажимент към околната среда и поведението и намерението за екологични действия на гръцките граждани. За определянето на това се изследват факторите и по какъв начин те влияят върху намерението за действие към околната среда.

Изследването е проведено в *три етапа*, като всеки етап е описан в *отделна глава*. Въпреки, че това е неприемливо като структурен подход, на този етап на оценка ще следвам логиката на текста на дисертацията, а след това ще направя препоръки.

Първи етап на изследването е направен с възрастни гърци като се наблюдава екологично отговорното им поведение в динамична среда. Отчетени са факторите на демографските характеристики. Хипотезата на изследването в тази част е, че екологично отговорното поведение е свързано с възрастта, образованието и с културата на участие в екологично развлекателни дейности. Получените данни показват статистически значими стойности по отношение на индивидуално отговорното поведение, за сметка на груповото такова. Фактор, който оказва влияние върху това е участието в активности след природата.

Втори етап от изследването е психометрична оценка на концепциите за околната среда на учениците. Има разлика в начина на оценка на връзката с околната среда на различните възрастови етапи от развитието на учениците. Това следва психичното развитие на личността. Скалите за оценка са разработени на три етапа: проучване, структуриране и апробиране, приложение. Резултатите от направените анализи показват, че най-голяма чувствителност към околната среда имат подрастващите по отношение на заобикалящата ги следа, а не абстрактно осмислена. Така те подреждат по важност – бреговете, водата, въздухът, растенията и животните. Поведението им е по-малко осмислено. По-скоро вниманието им е насочено към информирането и споделянето на информация, отколкото в преминаването в индивидуално отговорно поведение.

Третата част от изследването е посветено на въздействието на активните външни развлекателни дейности и влиянието им върху екологичната отговорност на подрастващите. Тази част започва с дефицита на образователните програми от такива компоненти за сметка на информационните и абстрактно мотивиращите уроци. В изследването са взели 262 деца, които са разделени на две групи – контролна и експериментална. Описана е базисната разлика между групите, което предполага и различна чувствителност към дейностите на открито в продължение на 15 дни. Влиянието на програмата по време на лагера върху емоционалните и когнитивни възприятия на експерименталната група имат статистически значима разлика. Това дава основание да се очаква, че ако в учебната програма се въведат значително по-динамични и изнесени в природата компоненти, ще може да бъде формирано активно и отговорно поведение към околната среда.

Докторантката поставя на дискусия освен получените данни и един специфичен за педагогическите изследвания проблем, свързан с отдалечеността на изследваните групи. Това оказва влияние както по отношение на влиянието на иновативната програма, така и на начина на събирането и обобщаването на данните. Това дава допълнителна тежест на дисертационното изследване.

Представените резултати са коректно и добре описани. Структурата на дисертация, в контекста на проведеното изследване е коректна и дава основание да бъде приета като вариант на дисертационно изложение.

Направеното обобщение показва научно-практическата насоченост на интереса на докторанта и това естествено е да окаже влияние върху приноса на изследването.

Приноси на дисертационния труд

Представените в дисертацията приноси отговарят на съдържанието на изследването.

Публикации по темата на дисертационния труд

Публикациите по темата са достатъчни и отразяват етапите на работата по изследването.

Оценка на автореферата

Авторефератът е разработен според изискванията. Той отразява базисните аспекти на дисертацията – основните теоретични основания за направеното изследване, както и структурата на проведеното проучване. Направен е добър баланс между описание и данни.

Забележки и препоръки:

- ✓ В теоретичната част обучителните трудности са представени твърде подробно, което, според мен, е излишно.
- ✓ Според мен, би било подходящо да не се обособяват отделни глави за етапите на проведеното изследване, а да се представят като параграфи в една глава.
- ✓ Считам, че е дисертационната разработка би била по-стойностна ако се представят по-детайлни анализи на получените емпирични данни.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд има принос за научно-теоретическото обосноваване на процесите при интегрирането на деца със специални образователни потребности.

Смятам, че дисертационният труд отговаря на всички изисквания за подобен род научни разработки. Поради гореизложеното давам своята положителна **оценка** на дисертационния труд, автореферата и научните публикации и **предлагам на Уважаемото Научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор”** на СУ „Св. Климент Охридски” в областта на висше образование 1. Педагогически науки, Професионално направление 1.2. Педагогика (*Специална педагогика*) на **София Георгиос Спану**.

01.09.2021 г.

гр. Шумен

проф. д-р Снежана Николова